

Colias erate erate ESPER (FAM. PIERIDAE) IN TRANSILVANIA
(ROMANIA)

Vasile VICOL

Repartiția geografică a speciei, care a fost descrisă de către Esper în 1804 pe material din Sarepta (Rusia meridională, în prezent Ucraina) cuprinde: Europa orientală, Asia temperată, Japonia, Formosa, Cașmir^x. De asemenea este prezentă în fauna etiopiană: Abisinia, Somalia. Fiind vorba de o specie expansionistă, arealul european a suferit și suferă permanente modificări (LEESTMANS, 1977; POPESCU-GORJ, 1978; HREBLAY et al., 1991). Astfel, dacă distribuția în Europa de sud-est este România, Bulgaria, Grecia^{xx} și Turcia europeană (HIGGINS & RILEY, 1971), ea a migrat rapid și de la est spre vest, impunându-se unele completări. În prezent, ca urmare a extinderii arealului spre vest, specia este răspândită în Slovacia și probabil a ajuns și în Austria. În Slovacia, specia a fost semnalată recent (PETRU & BÖHM, 1991), iar ulterior semnalările au sporit, pentru diferite localități (KULFAN & KULFAN, 1991). În Ungaria, primele exemplare de Colias erate erate ESPER sînt semnalate în 1951 (2 masculi: Budapesta și Debrecen) și nu a mai fost regăsit pînă în 1987 (HREBLAY et al., 1991). După 1987 semnalările devin din ce în ce mai frecvente; în 1990 devine chiar comun. După autorii citați pentru Ungaria, migrația s-ar fi realizat în două etape: prima, printr-un culnar de migrare cu originea în Bucovina și N-Moldovei (traversînd N-E Carpaților) iar a doua, prin Lunca Dunării și apoi afluenții acesteia (Olt, Tisa ș.a.).

Cele mai vechi mențiuni despre prezența speciei în vecinătatea frontierelor României datează din anul 1910, din Bulgaria, reprezentînd prima semnalare a speciei în Europa (BURESCH & TULESCHKOW, 1929) și din 1910-1911, din Republica Moldova, semnalîndu-se capturarea speciei, cu numeroase forme (aberații) între VI și IX (MILLER & ZUBOWSKY)

^x Limita sudică este Etiopia și Somalia iar în nord ajunge pînă în Basarabia (n.red.)

^{xx} Din Grecia (Macedonia) a fost semnalat și mai recent (1988), confirmîndu-se rezultatele cercetărilor anterioare (n.red.)

În România, specia a fost semnalată pentru prima dată la Tecuși, în 1930, de către A.ALEXINSCHI, Același cercetător o semnalează, pentru a doua oară, la Rădăuți, în 1938. În 1957 a fost resemnalată, în apropiere de București (Dudești-Cioplea) de către E.V.NICULESCU. Cercetările de după 1959 o semnalează frecvent (POPESCU-GORJ, KÖNIG, OLARU, ERATASANU, NADOLSCHI). O reușită sinteză a datelor din țară, pînă în 1975, a realizat POPESCU-GORJ (1978). În Transilvania, specia a fost colectată pentru prima dată pe dealul Lempeș, lângă Brașov, la 12.X.1969, de către DELVIG și BRATASANU (cit.in SZEKELY, 1985). Ulterior a fost colectată la Săcele, jud.Brașov (1 o la 17.VII.1977), constituind cea de a doua semnalare a speciei pe teritoriul Transilvaniei (SZEKELY, 1985). S.KOVÁCS și Z.KOVÁKS, ne comunică prezența speciei și din jud.Covasna: Sf.Gheorghe (10-12.X.1987; 6 óó); Reci, 10 km est de Sf.Gheorghe (27.VII.1990, 23.IX.1990; 1 ó); Sf. Gheorghe (23.VIII.1990; 10 óó); Alungeni, 10 km V-SV de Tg.Secuiesc (15.IX.1990; 2 óó și 13.X.1990; 1 ó); Zagon (23.IX.1990; 1 ó); Covasna (23.IX.1990; 1 ó). De menționat, că aceiași lepidopterologi au observat un exemplar din specia Colias erate ESP. la Debrecen (Ungaria), la 6.IX.1990. În luna septembrie 1987 specia a fost colectată, în mai multe exemplare, la Vidrasău (12 km V de Tîrgu Mureș) de elevul Moldovan Teodor. Personal, am colectat 8 exemplare, în aceeași localitate (3.VII.1988; 3 óó; 24.VII.1988; 1 ó; 29.VIII.1988; 4 óó), pe cultură de lucernă. De asemenea, am observat specia, în zbor, în Tîrgu Mureș (21.VII. și 25.VII. 1988). În cursul anului 1990 am continuat observațiile în stațiuni mai vestice decît Tîrgu Mureș, reușind colectarea speciei în 3 localități diferite: Turda, jud.Cluj (28.VIII.1990; 1 ♀ și 1 ó), Cîngudul de Jos, jud.Alba (4.VIII.1990; 3 óó și în 30.VIII.1990; 3 óó) și Rîmeț, jud. Alba (1 ó). Specia a mai fost găsită la Sibiu, Sighișoara, Cluj-Napoca, Arad, Timișoara (RÁKOSY, comm.pars.). După părerea noastră, pătrunderea speciei în Transilvania s-a realizat prin zona joasă a Carpaților de curbură, la început probabil prin zona Vrancei, unde specia este răspîndită și zboară în număr mare de exemplare și de unde a pătruns, prin Intorsura Buzăului, în zona Tg.Secuiesc (SZÉKELY, 1985). Ulterior, extinderea s-a realizat probabil prin depresiunea Ciucului, de-a lungul văilor Oltului, Mureșului, Someșului, Argeșului etc.

În colecția proprie deținem următorul material de Colias erate ESPER: 32 óó și 9 ♀♀ (tip nominal), 8 forme individuale (cu 41 exemplare și un gynandromorf (VICOL, 1980). Materialul colectat, începînd cu anul 1973, în stațiuni din județul Buzău, Dobrogea centrală și de sud, Moldova de nord (jud.Botosani) și jud.Argeș, va constitui

obiectul unei lucrări privind genul *Colias* în țara noastră.

Materialul colectat în Transilvania, foarte variabil, prezintă următoarele forme:

- f. nominală: 9 ♂♂: Vidrasău, 3.VII.1988 (3 ex.); 29.VIII.1988 (2 ex.); Ciugudul de Jos (jud.Alba), 4.VIII.1990 (2 ex.); 30.VIII.1990 (2 ex.).

- f. ♀ pallida STAUDINGER: 1 ♀ Turda (jud.Cluj), 28.VIII.1990.

- f. ♂ androconiată JACK.: 4 ♂♂: Vidrasău (jud.Mureș), 24.VII.1988; Ciugudul de Jos (jud.Alba), 4.VIII.1990; Turda, 28.VIII.1990; Rîmet (jud.Alba), 29.VIII.1990 dar cu macule androconiale slab pronunțate.

- f. ♂ androconiată-chrysozona nov.: 2 ♂♂: Vidrasău, 29.VIII.1988; Ciugudul de Jos, 30.VIII.1990 (talie mică). Exemplarele au culoare galben-portocalie, cu macule androconiale pe marginea anterioară a aripilor posterioare. Probabil, forma este un hibrid rezultat din încrucișarea lui C.erate cu C.crocea. Cele două specii zboară în biotopuri comune, în aceeași zonă.

f. ♂ chrysozona BOISD.: 1 ♂: Vidrasău, 29.VIII.1988. Este galben-portocaliu, fără maculă androconială.

Specia Colias erate zboară împreună cu congenerul său C.hyale și C.crocea, acestea fiind frecvente în zonele cercetate.

Din datele prezentate, se poate constata că specia C.erate se află într-o rapidă expansiune spre vest, aspect evidențiat prin răspîndirea ei în Transilvania. Vitalitatea speciei este pusă în evidență nu numai de rapidă migrare, dar și de variabilitatea pe care o manifestă, în regiunile ocupate, în cursul extinderii arealului său spre vest. Se poate afirma, că specia este prezentă în toată țara, comună în est și din ce în ce mai frecventă spre vest.

Mulțumiri. Mulțumim colegilor S.KOVÁCS și Z.KOVÁCS, pentru datele furnizate privind prezența speciei în jud.Covasna. Totodată, aducem sincerele noastre mulțumiri, colegului dr. L.RÁKOSY, pentru informațiile bibliografice, datele de răspîndire în Europa Centrală și pentru bunăvoința de a fi revizuit critic această lucrare.

BIBLIOGRAFIE

1. BURESCH I., TULESCHKOW K., 1929, Die horizontale Verbreitung der Schmetterlinge (Lepidoptera) in Bulgarien. Sofia: 39.
2. HIGGINS L.G., RILEY N.D., 1971, Papillons d'Europe (Rhopaloceres) traduit et adapté par P.C.ROUGEOT. Delachaux et Niestlé Editeurs, Paris.

3. HREBLAY M., JANÁKY I., SIMONYI S., YÁLLIET Z., 1991, Colias erate (ESPER, 1808): espèce nouvelle pour la faune de Hongrie (Lepidoptera: Pieridae). Linnaea Belgica, XIII (1): 13-18.
4. KULFAN J., KULFAN M., 1991, Die Tagfalterfauna der Slowakei und ihr Schutz unter besonderer Berücksichtigung der Gebirgskösysteme. Oedipus, 3: 75-102.
5. LEESTMANS R., 1977, Colias erate ESPER (1804): Considerations zoogeographiques générales (Lepidoptera: Pieridae). Linnaea Belgica, VII (3): 62-68.
6. NICULESCU E.V., 1963, Insecta vol. XI, (6) Lepidoptera, Pieridae. Fauna RPR. Ed. Acad., Bucureşti.
7. POPESCU-GORJ A., 1978, Colias erate ESP. en Roumanie (Lepidoptera: Pieridae). Linnaea Belgica, VII (4): 101-116.
8. SPULER A., 1910, Die Schmetterlinge Europas. Schweizerband Verlagsbuch, Stuttgart.
9. SZÉKELY L., 1985, Újabb adatok a nagylepkek elterjedéséhez Délkelet-Erdélyben. Folia ent. hung., 46 (2): 222-227.
10. VICOL V., 1980, Un Colias erate ESP. gynandromorf (Lepidoptera: Pieridae). Bull. Soc. Entomol. Mulhouse, oct.-dec.: 51.

COLIAS ERATE ERATE Esper (PIERIDAE) EN TRANSYLVANIE
(ROUMANIE)

Résumé

L'auteur a essayé de mettre en évidence l'expansion vers l'ouest de l'espèce Colias erate erate ESPER en Transsylvanie, prévue d'ailleurs par chercheurs. Cette espèce a été signalée pour la première fois en Transsylvanie en 1967 à Lempes, près de Braşov par N. DELVIG et M. ERATASANU et puis en 1977 à Săcele (Braşov) par L. SZEKELY. À présent l'espèce migrant activement de l'est vers l'ouest a été trouvée successivement dans les départements: Covasna, Mureş (1987), Cluj et Alba (1990), par l'activité de l'auteur et autres lépidoptéristes. L'extension vers l'ouest de areal en Transsylvanie on a fait par le long des rivières: Mureş, Olt, Someş, Argeş e.a.